

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úvod do studia literatury

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0950
Kódování materiálu	VY_32_INOVACE_cjl_lit19
Označení materiálu	lit19_pl.pdf
Název školy	Gymnázium Kladno
Autor	Mgr. Pavla Bechnerová
Anotace	Pracovní list určený k úvodní hodině literatury – práce s výchozími motivačními texty a průvodními otevřenými otázkami – vhodný pro skupinovou práci.
Předmět	Český jazyk a literatura
Tematická oblast	Literatura
Téma	Úvod do studia literatury
Očekávané výstupy	Motivace, úvodní seznámení (případně procvičení) s literárním rozbohem, charakteristika různých textů, aktivita v rámci skupinové práce
Klíčová slova	Úvod do literatury, literární druhy, formy, rozbor literárního díla,
Druh učebního materiálu	Pracovní list
Ročník	Kvarta a kvinta osmiletého gymnázia, 1. ročník čtyřletého studia
Cílová skupina	Osmileté i čtyřleté studium
Ověřeno	11. 9. 2013, 1C
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora	

Metodický pokyn

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

A. TEXTY PRO NĚKOLIK LITERÁRNÍCH ZASTAVENÍ

*litteratura - písmo ⊗ litteratura - abeceda ⊗ litteratus - písmeny
napsaný ⊗ litteratus - písmeny popsaný ⊗ litterula - písmenko ⊗
litterula - písemnictví ⊗ litterula - vzdělanost ⊗ littera - písmeno*
(Latinsko-český slovník (slovník.cz))

JACQUES LE GOFF (Ed.): ENCYKLOPEDIIE STŘEDOVĚKU

Andělé

Středověký člověk žil ve společnosti andělů a pod jejich dohledem. Tyto nebeské postavy se objevují nejen v textech náboženských a mystických, v popisech vizí, v životech světců, v kázáních či ve výčtech zázraků, ale rovněž hojných ikonografických pramenech. Všudypřítomnost andělů je bezpochyby jedním z hlavních rysů středověkého křesťanství.(....)

EDUARD PETIŠKA: STARÉ ŘECKÉ BÁJE A POVĚSTI

K vládci bohů, Diovi, se donesla pověst o tom, jak jsou lidé zkažení a jak se neštítí ani zločinů. Řekl si, že sestoupí na zem. Chtěl se přesvědčit na vlastní oči, zda lidé opravdu loupi a vraždí a uctívají lež místo pravdy a posmívají se bohům.

S lítostí a rozhořčením poznával všude, kam se na své pouti dostal, že lidé jsou ještě horší, než vyprávěly pověsti. Jeden druhému kradl a přitom mu lhal do očí, hostitelé přepadali své hosty ve spánku a pobíjeli je, děti se těšily na smrt svých rodičů a s touhou očekávaly dědictví, ženy vařily jedy svým mužům a bratr napínal luk proti bratrovi. Diovi bylo lépe, když procházel skalnatými, liduprázdnými končinami než v městech a vesnicích mezi lidmi.

Jednoho večera došel Zeus k paláci arkadského krále, který se jmenoval Lykáón. Lidé poznali, že se blíží bůh, a začali se modlit. Král Lykáón se však lidem posmíval. Uvidíme, myslil si Lykáón, je-li ten pocestný bohem. Vyzkouším ho. Měl v paláci jako rukojmí muže z kmene Molossů. Jednoho z nich zabil a dal ho uvařit. Až se pocestný nasytí lidského masa a upadne do hlubokého spánku, chtěl Lykáón zavraždit i jeho.
(...)

Zeus se vrátil na nebesa a svolal sněm bohů. Bohové spěchali po Mléčné dráze do mramorové síně, kde na trůně seděl Zeus, rozhněvaný a zamyšlený. Sotva se shromáždili, zahřměl hlas vládce bohů. Vyprávěl jim o tom, co na zemi spatřil a zažil.

"Jeden palác jsem už rozdrtil bleskem," řekl, "ale je třeba potrestat všechny lidi. Chtěl jsem sežhnout zemi ohněm svých blesků, obávám se však, že by od takového obrovského požáru chytilo ovzduší i širá nebesa. Vždyť všichni známe věštbu, že přijde doba, kdy země, moře i nebesa vzplanou a svět zajde v plamenech. Proto sešlu na zem potopu a omyji tvář země od špatností a nehodného lidského pokolení." (...)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

JAN SKÁCEL: CO JE K PONECHÁNÍ

Zas je tu jaro, zatím naznačené,
tak trochu trpké jako dým.
Rozmýšlím, co je k ponechání,
a mrtvé listí uklízím.

Tak tomu je a vždycky bylo.
A je to zákon. Moc to vím.
Je mi jen líto utínaných větví
a loňská hnízda neshodím.

WILLIAM SHAKESPEARE: ROMEO A JULIE

Znovu vystoupí Julie.

JULIE: Tři slova, Romeo, pak dobrou noc,
už opravdu! Myslíš-li poctivě
své vyznání a chceš mne za ženu,
vzkaž zítra po tom, koho k tobě pošlu,
kde v který den se bude konat svatba.
Podrobím se a svěřím ti svůj osud:
budeš můj pán a půjdu světem s Tebou.

CHŮVA (zevnitř):

JULIE

Slečno!

Hned! – Nemáš-li však dobré úmysly,
prosím tě –

CHŮVA(zevnitř):

JULIE:

Slečno!

Za chvíličku přijdu–

– abys mě nechal mému zármutku.

Zítra ti pošlu vzkaz!

ROMEO:

JULIE:

Na vlastní duši –

Tisíckrát dobrou noc, dobrou noc.

Odejde.

ROMEO:

JULIE:

Tisíckrát horší je být bez tebe.

Jak ze školy žák láska k lásce letí,

zpátky se loudá jak do školy děti.

Vždyť láska k lásce jak šíp letí lehce,

od lásky lásce nikdy se moc nechce.

Prší-li na Jana Křtitele, pršívá tři dni celé, je-li bez deště, bude pěkně ještě.

Když v lednu včely vyletují, to nedobrý rok ohlašují.

Potrefená ovce/husa se vždycky ozve.

Ranní ptáče dál doskáče.

Komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

B. ÚKOLY K JEDNOTLIVÝM ZASTAVENÍM

Ke každému z textů si vpisujte své postřehy. Určitě je v dnešní i příští hodině uplatníte.

1. Co znamená toto přejaté slovo v latině a co se každému z vás vybaví, když se vysloví slovo literatura? Lze z významů latinských slovíček sestavit krátké slovníkové heslo významu slova „literatura“? Odpovídají tomu, co dnes pokládáme za literaturu?
2. V rámci skupin vytvořte seznam "položek", co vše byste pod slovo LITERATURA zařadili.
3. Jakou funkci má každá z ukázek plnit aneb co si po jejím přečtení v sobě uchováte?
4. Nyní ponechme stranou první a poslední ukázkou. Věnujme se třem zbývajícím. Někjaké poznatky jsme o nich již získali - co mají společného? Co je však odlišuje?
5. V rámci kompozice, výstavby, básnického textu jistě znáte jednotlivé prvky. Pokuste se báseň Jana Skácela blíže popsat.
6. Zaměříme se nyní na kompozici a členění textu u báje a Romea a Julie. I zde určitě najdeme společné i rozdílné znaky textů.
7. Každé dílo můžeme vždy zkoumat i v rovině tématu - aneb pokud to zvlgarizujeme, co nám autor chtěl vlastně říci. Pokuste se ač pouze v rámci ukázek zformulovat téma báje, básně i scény z dramatu. A ještě jedna otázka - setkali jste se s příběhem Romea a Julie v jiných uměleckých dílech?
8. Poslední úkol se týká poslední ukázky. Už jsme naznačili, že se jedná o ústní lidovou slovesnost. Jak často se s ní v běžném životě setkáváte? Máte oblíbená rčení, přísloví, pranostiky, říkadla, anekdoty? Proč si myslíte, že je řazena do literatury?

V příští hodině naše dnešní postřehy zopakujeme a dáme jim ucelenou podobu. Děkuji za pozornost.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řešení a metodický manuál:

Motivační texty k úvodu do literatury aneb Co vše může být literaturou?

Skupinová práce dle počtu studentů. Vyučující tuto hodinu povětšinou pouze moderuje - studenti by měli být schopni dobrat se k závěrům a charakteristice ukázek sami, záleží samozřejmě na jejich dříve získaných vědomostech i čtenářských zkušenostech. Vzhledem, k tomu, že se jedná o jednu z prvních hodin, získáme tak i cenné informace o studentech, stejně jako oni se vzájemně lépe poznají ve skupinové interakci. Postřehy studentů zapisovat na tabuli. Možno rozdělit do dvou hodin.

Pojmy, které je třeba v této hodině v rámci diskuse vymezit, dotknout se jich (v další hodině systematizace získaných poznatků)

- ☼ literatura "krásná" a věcná, ústní lidová slovesnost
- ☼ funkce literatury: informativní – estetická – formativní
- ☼ literární druhy: lyrika – epika – drama
- ☼ literární formy: poezie – próza
- ☼ literární žánry: uvědomění si jejich různorodosti – (nejznámější pohádka, pověst, bajka, román, povídka...)
- ☼ prostupnost literárních děl - inspirace, náměty – metatextovost

1. Co znamená toto přejaté slovo v latině a co se každému z vás vybaví, když se vysloví slovo literatura? Lze z významů latinských slovíček sestavit krátké slovníkové heslo významu slova „literatura“ Odpovídají tomu, co dnes pokládáme za literaturu? (*Je na studentech, aby vyjádřili svůj postoj v rámci skupin i vytvořili možné slovníkové hesl .*)
2. V rámci skupin vytvořte seznam "položek", co vše byste pod slovo LITERATURA zařadili. (*co vše mohou studenti vypsát: beletrie - romány (fantasy, dobrodružné, historické apod.), povídky, básně, písně, pověsti, pohádky, odborná literatura, literatura faktu, učebnice, slovníky, encyklopedie, ...*) (*zde pojmy literatura „krásná“ a věcná*)
3. Ke každému z textů si vpisujte své postřehy. Jakou funkci každá z ukázek má plnit? (*Nejprve by měli studenti se smí pokusit vyjádřit svými slovy - jaký účinek na ně texty mají, poté můžeme představit rozdělení funkčnosti literatury*) Převažující funkce: Le Goff – informativní, Petiška – informativní i estetická, Skácel – estetická, Shakespeare - estetická, ústní lidová slovesnost – informativní – u všech lze nalézt také formativní)
4. Nyní ponechme stranou první a poslední ukázkou. Věnujme se třem zbývajícím. Někjaké poznatky jsme o nich již získali - co mají společného? (krásná literatura, funkce) Co je však odlišuje? (*obsah, forma, druh, téma, postavy, absence dialogičnosti, záměr předvedení na jevišti...; studentům meze neklademe; každá skupina může napsat své postřehy na tabuli*) (*zde prostor pro shrnutí učitelem a vymezení dalších pojmů - literární druhy, forma literárního díla*)
5. V rámci kompozice, výstavby, básnického textu jistě znáte jednotlivé prvky. Pokuste se báseň Jana Skácela blíže popsat. (*verš, rým, délka verše i možno bás. prostředky (personifikace...)*).
6. Zaměříme se nyní na kompozici a členění textu u báje a Romea a Julie. I zde najdeme jistě společné i rozdílné znaky textů...(*společné: dějovost, lze vyprávět "co se odehrává"x*)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

odlišné: druh: epika x drama; forma - próza x poezie, typické prvky dramatického textu...)

7. Každé dílo můžeme vždy zkoumat i v rovině tématu - aneb pokud to zvlgarizujeme, co nám autor chtěl vlastně říci. Pokuste se ač pouze v rámci ukázek zformulovat téma báje, básně i scény z dramatu. (*Petiška - zvůle lidí, pomsta bohů, lidé svým chováním zapříčinili Diův hněv; Skácel - zákonité opakování nejen ročních období, smutek, vnímání přírody; Shakespeare: láska dvou mladých lidí, touha, čestnost v jejich úmyslech*) A ještě jedna otázka - setkali jste se s příběhem Romea a Julie v jiných uměleckých dílech? (*inspirace – sám Shakespeare si "půjčil námět od Ovidia, filmy, výtvarná díla, další literární díla – jeden za všechny: Jan Otčenášek: Romeo, Julie a tma*)
8. Poslední úkol se týká poslední ukázky. Už jsme naznačili, že se jedná o ústní lidovou slovesnost. Jak často se s ní v běžném životě setkáváte? Máte oblíbená rčení, přísloví, pranostiky, říkadla, anekdoty? Proč si myslíte, že je řazena do literatury? (*počátek literatury je svázán s ústní lidovou slovesností, každý národ usiloval a usiluje o její zachování – lidová moudrost, odraz vyspělosti nebo nástupu „umělé“ literatury každého národa*)

Použitá literatura:

LE GOFF, Jacques (Ed.). *Encyklopedie středověku*. Praha: Vyšehrad, 2008, s.17, ISBN 80-7021-545-3

PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Praha: SNDK, 1964, s. 16–17.

SHAKESPEARE, William. *Romeo a Julie*. Přel. Urbánek, Zdeněk. Brno, Atlantis, 1992, s. 58. ISBN 80-7108-042-X.

SKÁCEL, Jan: Co je ponechání. In SKÁCEL, Jan. *Kdo učil mlčet kámen*. Praha: BB Art, 2001, s. 55. ISBN 80-7257-634-8.

Vícejazyčný slovník [online]. [cit. 2013-09-04]. Dostupné z: <http://slovník.cz/>